

Н. Д. Володарська

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник
лабораторії психології особистості імені П. Р. Чамати
Інститут психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України

Т. С. Гурлева

кандидат психологічних наук,
старший науковий співробітник
лабораторії консультативної психології і психотерапії
Інститут психології імені Г. С. Костюка
Національної академії педагогічних наук України

ВІТЧИЗНЯНІ ЗМІ У СТАНОВЛЕННІ ЖИТТЄВОЇ ПЕРСПЕКТИВИ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ

У статті розглядаються особливості становлення життєвої перспективи у сучасної молоді. Показана роль у цьому процесі засобів масової інформації. Розглянуто психологічні умови подолання наслідків негативного впливу ЗМІ у сучасному соціокультурному просторі, а також шляхи профілактики посттравматичного стресового розладу у молодій людині в умовах гібридної війни. Обговорюється значення системи цінностей і смислів, смисложиттєвої активності, особистісної автономності, довіри до себе, психологічного благополуччя у запобіганні деструктивним медіавпливам на становлення конструктивної життєвої перспективи юної особистості.

Ключові слова: життєва перспектива, ЗМІ, деструктивний медіавплив, цінності, смисложиттєва активність, особистісна автономність, довіра до себе, особистісне зростання, юнацький вік, благополуччя, психологічна допомога.

Постановка проблеми. Наукова проблема полягає в тому, що в новітніх дослідженнях немає чітких критеріїв життєвої перспективи сучасної молоді в умовах агресії сусідньої держави, не визначена роль медіаінформації у становленні цінностей і смислів, життєвих планів юнаків і дівчат, досягненні ними психологічного благополуччя у травматичних умовах.

Більшість науково-психологічних підходів ядром життєвої перспективи визначають життєві цілі, плани, програми, ціннісні орієнтації особистості. Життєва перспектива включає обставини й умови життя, що створюють почуття благополуччя, можливості оптимального життєвого просування. В.І. Ковальов сформулював поняття трансперспективи як певної здатності поєднувати перспективу (майбутнє) і ретроспективу (минуле) [1]. Трансперспектива – це здатність свідомості з'єднувати в минуле сьогоднішнє і майбутнє і тим самим інтегрувати час свого життя. Саме можливість аналізувати минуле і можливості змін у майбутньому – умова формування життєвих перспектив особистості. ЗМІ опосередковує умови формування життєвих перспектив особистості.

У літературних джерелах сучасний масмедійний простір характеризується як агресивний, деструктивний, маніпулятивний, такий, який спотворює нормальний розвиток особистості, нега-

тивно діє на формування внутрішнього світу юної особистості, її плани на майбутнє, власне становлення як суб'єкта життя (Н.Д. Володарська, Н.В. Гребінь, Л.З. Сердюк, М.Л. Смільсон та ін.). Вітчизняні дослідники акцентують на особливостях сприйняття інформації, яка йде від ЗМІ, її творчої переробки і використання у власному житті. Останнім часом привертають увагу дослідження впливу медіаінформації на різні верстви населення у часи гібридної війни, попередження стресу і постстресових станів, формування медіакомпетентності у психологів і критичного мислення медіакористувачів (В.В. Андрієвська, С.Т. Бойко, Н.В. Пророк, Н.І. Череповська та ін.). Розглядаються перспективи онлайн консультування, надання психологічної допомоги через різні ЗМІ: телебачення, інтернет, радіо, пресу (Т.С. Гурлева, Т.А. Вілюжаніна, В.Ю. Меновщиков та ін.). Проте ще мало розроблене питання тих особливостей і якостей особистості, розвиток яких сприяє протистоянню особистості негативному впливу, маніпуляції з боку ЗМІ.

Мета статті – визначити особливості життєвої перспективи сучасної вітчизняної молоді, впливу масмедіа на становлення життєвих перспектив, показати можливості психологічної допомоги юним громадянам України у конструктивній вибудові власного життя.

Виклад основного матеріалу. У наукових дослідженнях вітчизняних і зарубіжних учених *життєві перспективи* розглядаються у контексті самосприйняття особистості, знаходження смислу життя (В. Франкл, Ж.-П. Сарт, І. Ялом, М. Бубер та ін.). Серед українських психологів це питання досліджується в галузі гуманістично-екзистенціальної орієнтації, духовної парадигми розвитку (Г.О. Балл, П.П. Горностай, С.Д. Максименко, Т.М. Титаренко, Н.В. Чепелева, В.О. Моляко). Сприйняття світу відбувається крізь переживання внутрішнього стану особистості. Простір і час як універсальні форми сприйняття дійсності, розуміння каузальності подій, змін у житті людини пов'язані з етнокультурним простором особистості. Саме ці особливості розуміння змін у життєвих планах, перспективах формують «картину світу», на умови становлення якої впливає ЗМІ.

Смисложиттєва активність розуміється як стан готовності до пошуку смислів, забезпечуючи тим самим особистісну інтерпретацію людиною своєї позиції щодо формування лінії і способу власного життя. Смисложиттєва активність, забезпечуючи більш високий рівень індивідуального буття, неможлива без спрямованості людини на пошук «високих смислів» [2], здатності брати на себе відповідальності за їх здійснення, орієнтованості на особистісний розвиток. Психологічна допомога має бути скерована не на те, щоб змінити особистість, а на те, аби побачити, чого вона прагне, чи не в змозі змінити і сприяти їй в реалізації своїх намагань. «Відкритість світу» (за Е. Яломом), що означає прийняття життя і необхідність розширення граней власного буття, допомагає осмислити своє існування та уникнути його беззмістовності. На наше переконання, відкритість світу дає змогу знайти не будь-який зміст свого життя, а саме високий, що сприяє найповнішій реалізації людиною своєї людської сутності. Сучасній людині у рамках нинішнього травмивного соціокультурного простору властиве поривання до пошуку і реалізації вищих життєвих смислів, але певні соціальні і психологічні чинники не сприяють цьому, або навіть більше – гальмують чи спотворюють цей процес.

У ситуації інформаційного протистояння [3] українець небезпечним є: по-перше, знецінення чи втрата в наших співвітчизників гуманних цінностей і смислів, довіри до себе та інших, віри у майбутнє своєї країни; по-друге, викривлення свідомості, негативні зміни світогляду, насаджуваних громадянам руйнівні настрої та життєві орієнтири. Тому вкрай важливим є захист і зміцнення суб'єктності кожної людини, здатності її протидіяти будь-яким маніпулятивним впливам, зокрема через ЗМІ [4], успішно і творчо вибудовувати власне майбутнє, розвивати власну особистість, суб'єктність. Втім, профілактика деструктивних медіавпливів «запо-

бігає спричиненню руйнації цінностей, переконань, автономності, емоційно-когнітивної сфери особистості із вразливою психікою, що загалом здатне спровокувати початок руйнації її ідентичності» [5].

Вважається необхідним виділення низки певних психологічних особливостей, якостей і рис, які виявляють і формують суб'єктність особистості, її розвивальну життєву перспективу. У цій статті ми зосередились на характеристиках автономності особистості, довіри до себе, психологічного благополуччя та інших дотичних до теми понять.

Важливою суб'єктною якістю є автономність. Для виявлення цієї якості у сучасних громадян ми скористалися дорослим варіантом методики Г.С. Пригіна, яка має назву «Автономність–Залежність» [4]. Тест «Автономність–Залежність» призначений для виявлення особистісно-типологічних особливостей суб'єктної регуляції діяльності, а саме автономності як риси суб'єктності особистості. Методика діагностує два основних типи людей: «автономних» (тобто незалежних, самостійних), «залежних» (несамостійних), а також «невизначених». Пілотажне дослідження за методикою Г.С. Пригіна показало, що «автономних» серед опитаних українців виявилось 36%, «невизначених» – 32%, «залежних» – 32%. Незначна вираженість цієї суб'єктної якості у громадян і третина залежних, несамостійних серед опитаних вказує на необхідність розвитку автономності, адже від неї певною мірою залежить здатність людини до критичності та протидії руйнівним маніпулятивним впливам.

За результатами нашого опитування, люди, які звертаються до психологічної допомоги через ЗМІ, підтримують ті тексти (виступи, статті тощо), які спонукають їх до роздумів, активного сприйняття та розуміння змісту повідомлення, його самостійного переосмислення. Зокрема, для більшості споживачів друкованої, текстової психологічної допомоги прийнятний такий виклад автором матеріалу, який містить як загальну інформацію, так і таку, яка налаштовує на роздуми, формування власної думки, «розмову» з автором статті, що свідчить про діалог із психологом. Такі читачі належать до групи «автономних» особистостей. Водночас ті, хто зараховані до групи залежних людей, більш орієнтовані на конкретні вказівки й рекомендації психолога. Громадяни, які належать до групи «змішаних», не надають переваги певній формі викладу матеріалу, послуговуючись статтями, поданими в будь-який спосіб. Стає зрозуміло, що важливою якістю психолога, який виступає у ЗМІ, є діалогічна компетентність, здатність вести діалог із читачем, що передбачає обмін думками, довіру, повагу, критичне осмислення проблеми і думок опонента.

Психологічна підтримка тією чи іншою мірою здійснюється і журналістами ЗМІ. Наприклад, свідома активність глядачів каналу «Прямий» українського телебачення як раз вказує на спілкування ведучих із громадянами, яке характеризується такими ознаками діалогу: висвітлення тем, які цікаві для глядачів, є для них гостро актуальними; обмін думками (через дзвінки під час живого телефіру); повага до співрозмовника (дослухання до його думки, терпіння і толерантність щодо його позиції); дискусія; аргументація думок; наведення авторитетної точки зору (гостів програми тощо) тощо.

Можна говорити, що автономність-залежність людини, тобто тип суб'єктної регуляції може впливати на вибір виду масмедіа. Так, з Табл. 1 видно, що газети та журнали користуються більшою популярністю в автономних особистостях, інтернет – у залежних, телебачення – у невизначених.

Це підтверджує, що друковане слово потребує аналізу, роздумів, у той час як ТБ і інтернет, певно, більше приваблюють своїм оформленням, не вимагаючи від людини високого ступеню критичності та відповідальності у сприйманні авторських текстів, у тому числі порад та настанов психологів, які виступають у цих ЗМІ. Показово, що невизначені послуговуються як друкованою інформацією, так і телебаченням і радіо, що підтверджує суб'єктну регуляцію людей саме такого типу. З метою виявлення додаткових причин вибору певного каналу комунікації, на нашу думку, потребують окремого дослідження специфічні особливості спілкування з людиною через те або інше інформаційне джерело.

Важливою характеристикою критичного сприйняття медійної інформації є *довіра особистості до себе*, а також до інших людей і світу взагалі (А. Бандура, Н. М. Кравець, Ф. Перлз, В.А. Петровський, К. Роджерс та ін.). Довіра до себе об'єднує прийняття себе, власних цінностей, досвіду, уроків життя у часовій цілісності – у минулому, теперішньому і майбутньому. Деструктивна медіапродукція руйнівним чином впливає на довіру, викликає сумніви і страхи, ускладнюючи вихід людини зі стресового і постстресового стану. Перебуваючи в інформаційному просторі, молода людина може отримати допомогу з укріплення її довіри як умови подолання ПТСР. Це можливо

через прояви поваги до особистості, віру у її можливості як особистості, суб'єкта своєї життєдіяльності, побудови власної життєвої перспективи.

Життєві перспективи особистості є вектором самореалізації у соціальних зв'язках, якому властива орієнтація на соціальні контакти в мікро- і макросередовищі. *Особистісне зростання* передбачає вироблення поведінкової позиції у погляді на самого себе, усвідомлення своїх норм, вихідних абстракцій, категорій мислення на експлікацію еталонів оцінки і контролю дій, виділення орієнтирів та інваріантів пошуку переживання рефлексивних станів. Завдяки цьому людина може реорганізувати наявний досвід, який є реальним життєвим матеріалом для вияву ціннісно-смыслових можливостей, що змістовно забезпечує рефлексивний процес осмислення, переосмислення і дієвого перетворення отриманої інформації (ЗМІ, найближчого оточення). У такій складовій частині процесу *самодетермінації розвитку* особистості, як автономність, ми знаходимо тісний зв'язок забезпечення безпеки психологічної компетентності із вектором самореалізації в особистісному зростанні, якому притаманна орієнтація на задоволення та розвиток вищих потенційних можливостей суб'єкта, які відповідальні за розкриття творчих сил особистості, вищих психічних станів свідомості та екзистенціальних смислів існування.

У процесі *життєтворення* людина реалізує усвідомлювані й неусвідомлювані прийоми моделювання світу і власного життя, що зумовлює наповнення індивідуального світу людини життєвими перспективами. Якщо ж людина втрачає здатність створювати різноманітні моделі світу і діяти відповідно до них, то вона вже не може планувати, активно діяти і жити. Життєві цілі, перспективи не є сталими і незмінними, вони формуються, змінюються, вдосконалюються в процесі постійного самопізнання, самотворення, а також під впливом ЗМІ.

Саме зовнішні чинники впливу на процес саморозвитку молодшої людини детермінують зміни життєвих перспектив, враховуючи минулі невдачі і досягнення. У прийнятті того чи іншого рішення, яке визначає подальший життєвий шлях людини, визначне місце відводиться показнику її

Таблиця 1

Вибір (у відсотках) джерел отримання психологічної допомоги громадянами України в залежності від типу суб'єктної регуляції діяльності (за Г.С. Пригіним)

Джерела отримання психологічної допомоги	Типи суб'єктивної регуляції діяльності			Усього
	автономні	невизначені	залежні	
Газети	60,0	40,0	0,0	100,0
Журнали	37,5	37,5	25,0	100,0
Телебачення	33,3	40,0	26,7	100,0
Інтернет	25,0	35,0	40,0	100,0
Радіо	25,0	75,0	0,0	100,0

життєстійкості, яка є надзвичайно важливою характеристикою самодетермінації особистісного розвитку. Ця характеристика допомагає людині відшукувати певний вагомий життєвий смисл, який криється у будь-якій ситуації. А пошук і здійснення життєвих цілей дає людині змогу здійснитися, «бути», відчувати себе справді щасливою, розвивати і вдосконалювати власну особистість.

Складність вивчення життєвих перспектив особистості полягає у тому, що юнак не тільки може відчувати труднощі у процесі актуалізації своїх проблем, але часто-густо не може чітко усвідомити їх суть, відділити реальну ситуацію від тієї, яка створена його власною уявою. Це спричиняє перепони у побудові життєвих перспектив. Оскільки підміна цілі на приховання власної позиції в реальному житті формує когнітивний дисонанс, особистість починає відігравати певну роль з остраху вчинити «нерозумний» вчинок у кризовій ситуації. Як захисна реакція особистості в агресивному середовищі, у кризових ситуаціях виникає смисложиттєва орієнтація на процес життя – «живу як живеться», «радію тому, що кожен день дарує».

Проведений аналіз отриманих результатів на вибірці студентської молоді (n=365) визначив суттєву різницю середніх показників смисложиттєвої орієнтації особистості на «цілі в житті» та нормативних показників (за методикою СЖО Д.О. Леонтьєва – смисложиттєві орієнтації) [6; 7]. Порівняння показників життєвих перспектив сучасної молоді з нормативними показниками, що були розроблені в інший історичний період, показало опосередкованість смисложиттєвих орієнтацій змінами в економічній, політичній сферах країни, що відображалось у ЗМІ. Зміни в різних сферах життєдіяльності особистості в кризові періоди впливають на зміни в смисложиттєвих орієнтаціях. Неможливість реалізувати певні життєві цілі формує смисложиттєві орієнтації особистості на процес життя. У кризових ситуаціях показники «Локусу контролю життя» стають нижчими за показники «локусу контролю Я». Оскільки стресова ситуація змінює життєві цілі, перспективи особистості, формуються захисні механізми. Саме прояв захисних механізмів особистості в кризових життєвих ситуаціях опосередковує формування смисложиттєвих орієнтацій особистості на процес, а не на результат і цілі. Значення, поняття, які створюють картину світу, формують життєвий

задум, цінності і смисли особистості, в її уявленнях («Я – у минулому», «Я – у теперішньому», «Я – в майбутньому»), які стають основою формування життєвих перспектив. Сприйняття себе у часовому просторі корегує життєві перспективи.

На адекватність уявлень про себе в часовій перспективі впливають ЗМІ, висвітлюючи події і явища як минулого, так і сьогодення, даючи певні бачення можливостей як окремої людини, так і країни.

Різниця в проявах смисложиттєвих орієнтацій особистості помічається в зростанні їх показників у групі з високим рівнем благополуччя. Це підтверджує: чим вищою є осмисленість життя особистістю, тим вищим є почуття благополуччя. Актуалізація життєвих цілей призводить до активізації пошуку шляхів досягнення їх, що спрямовує особистість на процес життя. Взаємозв'язок цих смисложиттєвих орієнтацій впливає на формування локусу контролю «Я» і «життя». Особистість контролює свою життєву активність, стає «господарем життя». Це створює умови зростання почуття благополуччя особистості. Чим вищими є показники благополуччя, тим вищим є показник смисложиттєвої орієнтації на цілі. У нашому дослідженні у більшості студентів (90%) превалює баланс між смисложиттєвими орієнтаціями на цілі і на процес життя.

З таблиці 2 видно, що найвищими показниками по всій вибірці виявились осмисленість життя, локус контролю «Я» та орієнтація на результативність життя. Високі показники орієнтації на цілі в житті впливають на почуття благополуччя людини. Цілі можуть бути різними, але особистість відчуває задоволеність життям, досягненням цих цілей. Що особистість планує для себе в житті, того і досягає. Саме ці показники смисложиттєвих орієнтацій особистості формують почуття благополуччя. Порівняння прояву смисложиттєвих орієнтацій та рівня психологічного благополуччя підтвердило цю гіпотезу.

З таблиці 3 зрозуміло, що показники життєвих перспектив пов'язані з такими показниками самодетермінації особистості, як цілеспрямованість, життєве благополуччя, самоактуалізація, показники самоорганізації

Значущими показниками зв'язку виявлено (таблиця 4) спрямованість на цілі в житті та цілеспрямованість, осмисленість життя та планомірність і цілеспрямованість, цілі в житті та загальна

Таблиця 2

Частотний розподіл показників смисложиттєвих орієнтацій по всій вибірці (n=356, у %)

	Осмисленість життя	Орієнтація на цілі	Орієнтація на результат життя	Локус контролю «Я»	Локус контролю життя	Орієнтація на процес життя
низькі	20	21	18	15	15	27
середні	16	34	31	24	38	36
високі	64	45	51	61	47	37

самоорганізація, осмисленість життя та загальна самоорганізація. Це підтверджує вплив самоорганізації особистості на спрямованості особистості на актуалізацію життєвих цілей як складників життєвих перспектив [8].

Високі коефіцієнти кореляційних зв'язків були виокремлені за такими показниками самоорганізації, управління часом, згідно з методикою (яка складається з шести елементів: планомірність, цілеспрямованість, наполегливість, фіксація, самоорганізація та орієнтація на теперішнє) та рівнем показників за шкалою «Цілі»: «Цілі» та «Ціннісні орієнтації» (0,612). «Цілі» та «Орієнтація в часі» (0,225); «Цілі» та «Самоповага» (0,255); «Цілі» та «Пізнавальні потреби» (0,302).

Аналіз отриманих даних показав зв'язок між рівнем прояву самоорганізації (за шкалою «самоорганізація») і показниками (за шкалою «Цілі в житті»). Високий рівень «Цілей в житті» (70,11) характеризується високими рівнями «Особистого зростання» (72,11), «Автономії» (63,89), «Управління оточенням» (65,39), «Самоприйняття» (68,11), «Сенсу життя» (середнє 111,0). Високий показник автономії особистості опосередковується високими показниками життєвих цілей, побудови життєвих перспектив. Аналіз результатів експерименту підтвердив значущість особистісної характеристики автономії у становленні життєвих перспектив особистості та перспективи психологічної допомоги молоді у цьому процесі.

Висновки. З огляду на вищезазначене, визначено особливості життєвої перспективи вітчизняної молоді, а також впливу масмедіа на становлення життєвих перспектив. Показано можливості психологічної допомоги юним громадянам у конструктивній вибудові власного життя.

Психологічне благополуччя особистості характеризується, зокрема, життєстійкістю, довірою до себе як до особистості – суб'єкта свого життя, особистісною автономністю і відповідальністю, що

стає умовою і показником особистісного розвитку, осмисленості життя, становлення смисложиттєвих орієнтирів, пошуку дійсного, сутнісного «Я» і життєвої перспективи молоді людини.

Порівняння показників життєвих перспектив сучасної молоді з нормативними показниками, що були розроблені в інший історичний період, показало опосередкованість смисложиттєвих орієнтацій змінами в економічній, політичній сферах країни, що відображалось в ЗМІ. Отже, зміни в різних сферах життєдіяльності особистості у кризові періоди впливають на зміни і у смисложиттєвих орієнтаціях.

Почуття благополуччя особистості, що є основою «благополучної життєвої перспективи», визначає суб'єктивні переживання того, наскільки вона сама визначає хід власного життя та наскільки її існування відповідає власним бажанням. Особистість із найбільшим показником суб'єктивного почуття благополуччя сприймає себе «такою, що росте» і самореалізовується, відкрита новому досвіду, переживає почуття здійснення свого потенціалу, спостерігає поліпшення в собі і своїх діях; змінюється відповідно до власних знань і досягнень. Найменший бал цього показника свідчить про усвідомлення людиною браку перспектив власного розвитку, почуття покращення якості життя, самореалізації, відчуття нудьги, втрати інтересу до життя, нездатності встановлювати нові конструктивні стосунки і змінювати свою поведінку. Отримані високі бали показників за шкалою «Ціль у житті» характеризують наявність мети в житті і почуття, що минуле і справжнє життя має смисл; особистість дотримується переконань, які є джерелами мети в житті, має наміри і цілі на все життя. Низький рівень цього показника виявляє відсутність смислу в житті, брак цілей або намірів, відсутність перспектив або переконань, що визначають смисл життя в майбутньому.

Усі вказані у статті характеристики актуалізуються у «живому» спілкуванні юнаків і дівчат із

Таблиця 3

Кореляційні зв'язки показників спрямованості на життєві цілі та показників самоорганізації особистості

	Інтерес до себе	Само розуміння	Контроль	Залученість	Прийняття ризику	Заг. життєстійкість	Орієнтація у часі
Цілі в житті	0,399**	0,295*	0,469**	0,505**	0,334*	0,490**	0,225

Таблиця 4

Кореляційні зв'язки показників спрямованості на життєві цілі, осмисленості життя та характеристик: наполегливість, планомірність, цілеспрямованість, фіксація, самоорганізація, орієнтація на теперішнє, загальна самоорганізація

	Планомірність	Цілеспрямованість	Наполегливість	Фіксація	Самоорганізація	Орієнтація на теперішнє	Заг. самоорганізація
Цілі в житті	0,207	0,542**	-0,033	0,181	-0,011	-0,081	0,305*
Осмисленість життя	0,297*	0,349*	0,116	0,117	0,053	-0,016	0,330*

** кореляція значуща на рівні 0,01 (2 сторін); * кореляція значуща на рівні 0,05 (2 сторін)

людьми під час надання реальної психологічної допомоги, а також під впливом засобів масової інформації, які займають бік конструктиву з позицій гуманістично спрямованого інформаційного простору, і звертання до яких нині є вельми актуальним.

Видається важливим вивчення і систематизація особливості взаємовпливу згаданих та інших якостей і рис, які у своїй єдності сприятимуть формуванню такої життєвої перспективи молодих людей, яка є сумісною з психологічним благополуччям. Особливого значення набуває дослідження особливостей впливу різних засобів масової комунікації, психологічних механізмів протидії маніпуляціям і попередження руйнуванню і сприянню розвитку особистості споживачів ЗМІ у сучасних травматичних соціокультурних умовах.

Література:

1. Ковалев В.И. Особенности личностной организации времени жизни. Гуманистические проблемы психологической теории. Москва: Мысль, 1995. С. 179–185.
2. Гурлева Т.С. Високий смисл життя як цінність і чинник формування стратегій психологічної допомоги у вирішенні людиною екзистенційних проблем. Соціокультурні чинники становлення сучасної парадигми психотерапевтичної допомоги особистості: монографія / З.Г. Кісарчук, Л.О. Гребінь, Т.С. Гурлева та ін.; за ред. З.Г. Кісарчук. Кіровоград: Імекс-ЛТД, 2012. С. 94–118. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/7328/>
3. Становлення та розвиток особистості в умовах інформаційної війни: матеріали XI щорічної науково-практичної конференції, м. Київ, 2 березня 2018 р. Таврійський національний університет імені В.І. Вернадського, м. Київ. URL: <http://www.psyh.kiev.ua/%D0%97%D0%B1%D1%96%D1%80%D>.
4. Гурлева Т.С. Особливості спілкування психолога з населенням через друковані засоби масової інформації у кризових соціокультурних умовах Особливості стосунків «психотерапевт – клієнт» у сучасному соціокультурному середовищі: Монографія. Р. 5. Київ: Видавничий Дім «Слово», 2017. С. 193–221. URL: <http://lib.iitta.gov.ua/709806/>
5. Череповська Н.І. Психосоціальна підтримка комбатантів за допомогою медіапсихологічних ресурсів. Медіатравма в умовах інформаційної війни: психологічний та педагогічний аспекти/ Матеріали I Всеукраїнської наукової конференції (м. Київ, 20–21 червня 2017 р.). URL: <http://mediaosvita.org.ua/book/cherepovskan-i-psyhosotsialna-pidtrymka-kombatantiv-zadopomogoyu-mediapsyholichnyh-resursiv/>
6. Леонтьев Д.А. Опыт структурной диагностики личностного потенциала / ред. Е.Ю. Мадрикова, Е.Н. Осин, А.В. Плотникова, Е.И. Рассказова. Психологическая диагностика. 2007. № 1. С. 8–31.
7. Леонтьев Д.А. Тест жизнестойкости / ред. Е.И. Рассказова. Москва: Смысл. 2006. 103 с.
8. Володарська Н.Д. Гендерні стереотипи змін життєвих перспектив та стратегій особистості в кризових ситуаціях. Вісник Київського нац. ун-ту імені Тараса Шевченка. Психологія. 2017. № 1(6), 2(7). Київ, Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет». С. 28–32.

Володарская Н. Д., Гурлева Т. С. Отечественные СМИ в становлении жизненной перспективы современной молодежи

В статье рассматриваются особенности становления жизненной перспективы современной молодежи. Показана роль способов СМИ в этом процессе. Рассмотрены психологические условия преодоления последствий негативного влияния СМИ в современном социокультурном пространстве, а также пути профилактики посттравматического стрессового расстройства у молодого человека в условиях гибридной войны. Обсуждаются значения системы ценностей и смыслов, смыслжизненной активности, личностной автономности, доверия к себе, психологического благополучия в предотвращении деструктивным медиавлияниям на становление конструктивной жизненной перспективы юной личности.

Ключевые слова: жизненная перспектива, СМИ, деструктивное медиавлияние, ценности, смыслжизненная активность, личностная автономность, доверие к себе, личностный рост, юношеский возраст, благополучие, психологическая помощь.

Volodarska N. D., Hurlieva T. S. National mass media in the formation of life perspective of modern youth

The article presents the peculiarities of life perspective formation of modern youth. The role played by mass media in this process is shown. The psychological conditions are considered for overcoming the negative impact of mass media in the contemporary social and cultural space and the ways of prevention of post-traumatic stress disorder of a young man under hybrid war conditions. The importance is discussed of the system of values and meanings, life-purpose activity, personal autonomy, confidence in oneself, psychological well-being in preventing destructive media influences on constructive life perspective formation of a young person.

Key words: *life perspective, mass media, destructive media influence, values, life-purpose activity, personal autonomy, self-confidence, personal growth, teen age, welfare, psychological support.*